

SEZARYAN İLE DOĞURTULAN BEBEKLERİN ERKEN EMZİRİLMESİNİN ANNE SÜTÜ GELME ZAMANINA ETKİSİ

Melih Sözmen*

Anne sütü ile bebeklerin beslenmesi hekimler ve toplum tarafından en iyi beslenme metodu olarak kabul edilmekle beraber, bazı sosyal kültürel ve medikal etkenler anne sütü ile bebeklerin beslenmesini engellemektedir. Anne sütünün bebek tarafından alınabilmesi için süt yapım refleksinin ve süt ejeksiyon refleksinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu iki refleks bebeğin anne memesini emmesi sonucunda meme başındaki duyu almaçlarının uyarılması ile başlar (1,5). Doğumdan sonraki ilk günlerde sık emziren annelerde süt oluşumunun arttığı bilinmektedir (2,3).

Sezaryan operasyonu ile doğum yapan annenin emzirmesinin çok geç düşünüldüğü bir gerçektir. Annenin ameliyat sorunları bebeğin anne sütü ile beslenmesini bir süre unutturabilmekte ve anne sütü, dışındaki maddeler ön plana geçmektedir. Bu nedenlerle yapay beslenme sezaryan doğumlu bebeklerde daha yaygın olarak gözlenmektedir.

Çalışmada sezaryan ile doğurtulan bebeklerin annelerinin doğum sonrasında erken veya geç emmelerinin anne sütü geliş zamanına etkisi gözlenmiştir.

MATERYA VE METOD

Çalışmaya klinikte normal gebelik süresi sonunda sezaryan ile doğurtulan bebekler alınmıştır. Sezaryan operasyonlarından sonra bir

* Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Hastane Cad. 26/1 DENİZLİ

grup bebeğe anne memesi erken emzirtilmiş, diğer grup bebeklerin beslenmesi ise ailenin kendi kültür ve bilgisine bırakılarak yönlendirilmemiştir. Her grupta yirmişer bebek izlenmiştir. Birinci grupta ilk emzirme doğumdan bir saat sonra yardımcı kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bebekler ilk 6 saat süresince 30 dak., sonrasında 2 saat aralıklarla emzirilmişlerdir. Emzirme süreleri, bebeğin emme isteği ile belirlenmiştir. Birinci gruptaki bebeklere ek besin ve su verilmemiştir. Hiçbir yönlendirme yapılmayan ikinci gruptaki bebeklerin tümü şekerli su, ıhlamur, dekstroz % 5 gibi maddelerin biri veya birkaçı ile aileler tarafından beslenmeye çalışılmıştır. Aynı grupta bu maddelere başlama zamanı ortalaması 8 saat olarak bulunmuştur. Geç emzirilen grupta anne memesi ilk emzirilme zamanı ortalaması 20 saat olup en erken süre 6 saattir.

Memeden sarı renkli, koyu sıvının çıkışı kolostrum gelişi olarak kabul edilmiştir. Kolostrum renginin açılıp kıvamının azalarak süte benzer hale gelen salgının memeden çıkışı ise süt gelişi olarak değerlendirilmiştir.

Bebeğin doğum sonrası aktivasyonuna etkili olabilecek fetal distress, kol sarkması gibi nedenlerle yapılan sezaryan operasyonları çalışma dışı bırakılmıştır. Anemisi bulunan, gebeliği sırasında infeksiyon geçirmiş, psikolojik problemlili anneler çalışmaya alınmamıştır (8). Doğum sonrası bebeklerin deri rengi, kalp atımı, solunumu, kas tonusu ve salgıların burundan aspirasyonu sırasında yüz hareketleri gözlenmiştir. Gözlemler Apgar sayısı yardımı ile 1. dakikada değerlendirilmiştir ve Apgar sayısı 7'nin altında olan bebekler araştırmaya dahil edilmemiştir (6). Boy, ağırlık, baş çevresi ölçüleri normal standartlar içinde olan bebekler izlenmiştir.

Bebeklerden infeksiyon ve sarılık bulguları gösterenler çalışmadan çıkarılmıştır. Annelere pentothal ile anestezi verilmiş, ameliyat sonrasında dekstroz % 5 sıvı olarak tatbik edilmiştir. Bütün bebeklerin ilk işeme ve ilk dışkı çıkış zamanları saptanmıştır.

BULGULAR

Erken emzirilmeye başlanan annelerin kolostrum geliş zamanı 5-18 saat arasında bulunmuştur. Geç emzirilme başlanan grupta ise aynı süre 10-60 saat arasında değişmektedir. İki grup arasındaki farklılık student - t teste göre önemli bulunmuştur ($P < 0.001$) (Tablo 1).

Tablo 1 : Erken ve geç emzirilen annelerde kolostrum geliş zamanının ortalama değerleri (SAAT).

	Emzirilme Zamanı	
	Erken	Geç
n	20	20
x	8.3	33.6
SD	3.9	11.3
Sx	0.8	2.5

Süt geliş zamanı erken emzirilme başlanan grupta 12-30 saat arasında değişmiştir. Geç emzirilme başlanan grupta ise süt gelişi 36-60 saat arasında gözlenmiştir. Yine aynı gruptaki iki annede süt gelmesi hastanede izlendikleri 4 gün boyunca gerçekleşmemiştir. İki grup arasında süt geliş zamanı farklılığı istatistiki önem göstermektedir ($P < 0.001$) (Tablo 2).

Tablo 2 : Erken ve geç emzirilen annelerde süt geliş zamanının ortalama değerleri (SAAT).

	Emzirilme Zamanı	
	Erken	Geç
n	20	20
x	17.6	49.3
SD	5.8	8.1
Sx	1.3	1.9

Bebeklerin uykuda ve uyanıkken huzurlu dönemleri erken emzirilen grupta 24-48 saat arasında gözlenmeye başlanmıştır. 20 Bebekte gözlenen bu sürenin ortalama değeri $35,1 \pm 2,2$ saattir. Geç emzirilme başlanan grupta ise sadece 6 bebekte huzurlu dönem gözlenebilmiş olup ortalama zaman $64 \pm 2,5$ saattir. İki grup arasında ilk dışkı ve ilk işeme zamanları arasında fark bulunmamıştır.

TARTIŞMA

Laktasyonun endokrin kontrol mekanizması kompleks olup prolaktin süt sekresyonunun başlaması ve devamı için anahtar hormon kabul edilmektedir (5). Annenin duyguları ve emme olayı laktasyonu kontrol eder. Erken emzirilen grupta ilk emzirme ameliyatın hemen sonrasında gerçekleştirildiğinden annenin duygusal faktörünün laktasyona etkisinin az olabileceği düşünülebilir. Ameliyat ve sonrasında ağrılar süt yapımını azaltıcı yönde etki etmektedir (1,7). Emzirme olayının erken başlaması ile refleksin somatik komponenti gerçekleşmektedir. Meme başı ve areolar bölgedeki mekanik almaçlar emzirme sonucunda uyarılmaktadır. Sinirsel uyarılar hipofiz bezinin prolaktin salgılamasını sağlar. Çalışma sırasında ilk 6 saatten sonra uygulanan 2 saat aralıklarla emzirme prolaktin salgısının inhibisyonuna neden olmamak için seçilmiştir (6).

Ek besinlerin kan şekerini yükselterek emmenin kuvvetini ve süresini azalttığı bilinmektedir (4). Bebeklerin kan şekeri seviyeleri sürekli izlenebilmiş olsa idi ek besinlerin süt gelişine olası negatif etkisi belirlenebilecekti.

Erken emzirilmeye başlanan bütün bebeklerin hepsinin 36 saat sonrasında huzurlu olması, anne sütünün bebeğin her türlü gereksinimini karşılamadaki biyolojik değerliliğini vurgulamaktadır. Çalışmadaki sonuçlar, anne sütünden sezaryanlı bebekleri mahrum etmek için, operasyonun sonrasında bebeklerin anne memesini düzenli emmesinin yararını belirtmektedir. Erken emzirilme ile anne memesinden kolostrum ve geçici süt erken sağlanacak, ek besinlere ihtiyaç kalmayarak anne sütünün faydalarında azalma meydana gelmeyecektir. Operasyonun sonucunda erken emzirilmenin yararlarının annelere ve hemşirelere anlatılması, sezaryan doğumlu bebeklerin anne sütü ile beslenebilme şansını arttıracaktır.

ÖZET

Sezaryanlı annelerin erken emzirilmesinin süt gelme zamanına etkisinin araştırıldığı bu çalışmada iki grup halinde 40 bebek ve annesi izlenmiştir. Sezaryan ameliyatı sonrasında erken emzirilen 20 an-

ne ile geç emzirilen ve bebeklerine ek besin verilmiş 20 annenin kolostrum ve süt geliş zamanları gözlenmiştir. Erken emziren annelerin kolostrum ve süt geliş zamanları diğer grup anneye göre anlamlı istatistiksel farklılıkta bulunmuştur. Sonuçlar göstermektedirki sezaryanlı bebeklerin anne sütü ile beslenebilme şansı sezaryanlı annelerin erken ve düzenli emzirmesi ile artabilecektir.

SUMMARY

The Effects of Early Suckling of Caesarean Born Infants on Lactation

This study, which examines the effect of early suckling of mothers giving birth by caesarean operations on milk ejection periods. Colostrum and milk ejection periods of twenty mothers who suckled their infants early and those of twenty who suckled late and who also provided supplementary food to their infants were observed. Both group of mothers gave birth by caesarean operations. The colostrum and milk ejection periods of the first group showed a significant statistical difference. The results show that the change of being fed by maternal milk of the infants born with caesarean operation could be increased by early and regular suckling of the maternal milk.

KAYNAKLAR

1. Başaran M : Emzirme sırasında sık rastlanan sorunlar Yeni Tıp Dergisi 5 (1) : 8, 1988.
2. De Carvalho M Robertson S Merkartz R et al : Milk intake and frequency of feeding in breast fed infants. Early Hum Dev. 7 : 155-63, 1982.
3. De Carvalho M Robertson S Friedman A Klaus M : Effect of frequent breast-feeding on early milk production and infant weight gain. Pediatrics. 72 : 307-311, 1983.
4. Ertogan F : Normal doğumda bebeğin ilk 6 saatteki glisemi değerlerinin beslenme şekline göre incelenmesi. Türk Pediatri Kurumu Pediatriye Yenilikler 26 : 73, 1984.

5. Lincoln DW Paisley AC : Neuroendocrine control of milk ejection. *J. Reprod. Fertil* 65 : 571, 1982.
6. Nelson : *Nelson Textbook of medicine*. Saunders Company, 1987.
7. Pierse P Aerde JV Clandinin MT : Nutritional value of human milk. *Progress in Food and Nutrition Science* 12 : 421, 1988.
8. Pritchard Mac Donald Gaut : *Williams Obstetrics*. Prentice Hall, 1985.